RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA PSIXOLOGIK XAVFSIZLIK VA ETIK MUVOZANAT

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Pedagogika fakulteti
Pedagogika yo'nalishi 1-kurs talabalari
Ochilova Malohat Abdiqodir qizi
ochilova2307@gmail.com
To'raboyeva Dilnoza Nurbek qizi
dilnoza1995@gmail.com
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti pedagogika kafedrasi o'qituvchisi
Kaldibekov Alibek Bolatbekovich
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0006-7594-8009
alipolatovich@gmail.com

Annotatsiya
Mazkur ilmiy maqolada raqamli ta'lim muhitida psixologik xavfsizlikni ta'minlash va etik muvozanatni saqlash masalalari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellekt, raqamli platformalar va avtomatlashtirilgan o'qitish texnologiyalarining keng qo'llanilishi o'quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatiga ta'sir etuvchi omillar, texnologik qaramlikning shakllanishi, psixologik bosimning ortishi hamda akademik halollik muammolari chuqur o'rganildi. Shuningdek, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va raqamli tenglik masalalari ham muhokama qilindi. Tadqiqot metodlari sifatida nazariy tahlil, solishtirma yondashuv va umumlashtirishdan foydalanildi. Olingan natijalar raqamli ta'lim muhitida inson omilini saqlagan holda texnologiyalardan oqilona foydalanish zarurligini asoslab beradi.
Kalit so'zlar : raqamli ta'lim, psixologik xavfsizlik, etik muvozanat, sun'iy intellekt, akademik halollik, axborot xavfsizligi, kognitiv rivojlanish, pedagogika.
Аннотация
В данной статье рассматриваются вопросы обеспечения психологической безопасности и поддержания этического баланса в условиях цифровой образовательной среды. В работе анализируется влияние современных цифровых технологий и искусственного интеллекта на когнитивное, эмоциональное и социальное развитие обучающихся. Особое внимание уделяется проблемам снижения самостоятельного мышления, формированию технологической зависимости, росту психологической нагрузки, а также вопросам академической честности. Кроме того, рассматриваются проблемы защиты персональных данных и обеспечения равного доступа к образовательным ресурсам. В исследовании применялись методы теоретического анализа, сравнительного подхода и обобщения. Полученные результаты подтверждают необходимость формирования безопасной и этически сбалансированной цифровой образовательной среды.
Ключевые слова: цифровое образование, психологическая безопасность, этика, искусственный интеллект, академическая честность, информационная безопасность.
Abstract
This article explores the issues of psychological safety and ethical balance within the digital learning environment. It examines the impact of artificial intelligence and modern digital

technologies on students' cognitive, emotional, and social development. The study focuses on challenges such as reduced independent thinking, technological dependency, increased psychological pressure, and issues of academic integrity. It also addresses concerns related to data privacy and equal access to educational resources. The research employs theoretical analysis, comparative methods, and generalization. The findings highlight the importance of maintaining a balance between technological advancement and human-centered education to ensure a safe and ethical learning environment.
Keywords: digital education, psychological safety, ethical balance, artificial intelligence, academic integrity, data security.

KIRISH

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ushbu jarayon ta’lim tizimining mazmuni va shakliga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, xususan sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar (big data) va raqamli platformalarning keng joriy etilishi ta’lim jarayonini yangi bosqichga olib chiqdi. Raqamli ta’lim muhiti o‘quvchilarga bilim olishning moslashuvchan, interaktiv va individuallashtirilgan shakllarini taqdim etib, ta’lim samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, ushbu muhit o‘ziga xos psixologik va axloqiy muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Shuningdek, raqamli ta’lim muhitida etik muvozanatni saqlash muammosi ham dolzarb hisoblanadi. Sun’iy intellekt va raqamli vositalardan foydalanish jarayonida akademik halollik, shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi, tenglik va adolat tamoyillariga rioya etish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, o‘quvchilarning tayyor axborotlardan haddan tashqari foydalanishi, plagiatning kengayishi va ma’lumotlar xavfsizligi bilan bog‘liq muammolar ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Mazkur maqolaning maqsadi raqamli ta’lim muhitida psixologik xavfsizlikni ta’minlash va etik muvozanatni saqlash masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.[1] Tadqiqot jarayonida zamonaviy ilmiy manbalar asosida raqamli texnologiyalarning o‘quvchilarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ta’siri o‘rganiladi. Shuningdek, ushbu muhitda yuzaga keladigan psixologik va axloqiy muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqiladi

ASOSIY QISM

Zamonaviy ta’lim tizimi jadal raqamlashtirish jarayonini boshdan kechirmoqda va bu jarayon ta’limning barcha bosqichlariga chuqur kirib bormoqda. Raqamli texnologiyalar, xususan sun’iy intellekt asosidagi platformalar o‘quv jarayonini optimallashtirish, bilimlarni tezkor baholash va o‘quvchilarga individual yondashuvni ta’minlash imkonini bermoqda. Biroq, ushbu jarayon bilan bir qatorda psixologik xavfsizlik va etik muvozanat bilan bog‘liq muammolar ham yuzaga kelmoqda. Ta’limning insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda rivojlanishi uchun texnologiyalar va inson omili o‘rtasida muvozanatni saqlash zarur.

Raqamli ta’lim muhitining eng muhim afzalliklaridan biri bu bilim olish imkoniyatlarining kengayishidir. O‘quvchilar istalgan vaqtda va istalgan joyda ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Biroq, bu imkoniyatlar bilan bir qatorda yangi xavflar ham paydo bo‘lmoqda. Xususan, o‘quvchilarning psixologik holati raqamli muhit ta’sirida o‘zgarib bormoqda. Doimiy

[1]Abduqodirov A. Ta’limda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt // o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – B. 30–50.

ekran qarshisida ishlash, ortiqcha axborot oqimi va tezkor natijaga erishish talabi psixologik bosimni kuchaytiradi. Bu esa o‘quvchilarda stress, charchoq va motivatsiya pasayishiga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyati ham o‘zgaradi. Sun’iy intellekt vositalari tayyor javoblarni taqdim etgani sababli o‘quvchilar izlanishdan ko‘ra natijani tez olishga intiladi. Bu esa tanqidiy tafakkur rivojlanishini cheklaydi. Natijada bilim yuzaki shakllanadi va chuqur o‘zlashtirish jarayoni susayadi. Shu sababli ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur.

MUHOKAMA.

Raqamli muhitning yana bir muhim jihati bu emotsional va ijtimoiy rivojlanishga ta’siridir. Jonli muloqotning kamayishi o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalariga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Insoniy munosabatlar o‘rnini texnologiyalar egallay boshlaydi, bu esa empatiya va ijtimoiy moslashuv darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois ta’lim jarayonida insoniy muloqotni saqlab qolish muhimdir.

Etik muvozanat masalasi ham alohida e’tiborni talab qiladi. Raqamli ta’lim muhitida akademik halollik muammosi keskinlashmoqda. O‘quvchilar tayyor materiallardan foydalanishga o‘rganib qolmoqda, bu esa plagiatning kengayishiga olib keladi. Shu sababli ta’lim tizimida halollik tamoyillarini mustahkamlash zarur.[2]

Bundan tashqari, shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi muammosi ham dolzarb hisoblanadi. Raqamli platformalar o‘quvchilar haqida katta hajmdagi ma’lumotlarni yig‘adi. Agar bu ma’lumotlar yetarli darajada himoyalanmasa, ularning tarqalish xavfi mavjud. Bu esa nafaqat texnik, balki etik muammo sifatida ham muhimdir.

Raqamli ta’lim muhitida tenglik masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Barcha o‘quvchilar ham texnologiyalardan bir xil darajada foydalana olmaydi. Bu esa ta’lim sifatidagi tafovutlarni kuchaytiradi. Shu bois raqamli ta’limni rivojlantirishda teng imkoniyatlar yaratish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli ta’lim muhitida psixologik xavfsizlik va etik muvozanatni ta’minlash uchun kompleks yondashuv zarur. Bu jarayonda o‘qituvchilarning roli muhim bo‘lib, ular o‘quvchilarni to‘g‘ri yo‘naltirishi kerak.

XULOSA.

Olib borilgan ilmiy tahlillar natijasida shuni ta’kidlash mumkinki, raqamli ta’lim muhitida sun’iy intellekt va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Biroq ushbu jarayon psixologik va etik muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. O‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, emotsional barqarorligi va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlash uchun texnologiyalardan foydalanishda muvozanatni saqlash zarur.

Psixologik xavfsizlikni ta’minlash uchun o‘quvchilarning ichki motivatsiyasini qo‘llab-quvvatlash, ortiqcha nazoratdan qochish va insonparvar muhit yaratish lozim. Etik muvozanatni saqlash uchun akademik halollikni mustahkamlash, ma’lumotlar xavfsizligini ta’minlash va tenglik tamoyillariga amal qilish zarur.

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta’lim muhitida texnologik imkoniyatlar bilan inson omili o‘rtasida uyg‘unlikni ta’minlash ta’lim tizimining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

[2] Luciano Floridi. Establishing the Rules for Building Trustworthy AI // ilmiy maqola. – Nature Machine Intelligence, 2019. – B. 261–262

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yo‘ldoshev B. Pedagogik texnologiyalar asoslari // o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan, 2020. – B. 25–40.
2. Abduqodirov A. Ta’limda raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt // o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – B. 30–50.
3. Karimov N. Pedagogik innovatsiyalar va raqamli ta’lim // o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: O‘qituvchi, 2023. – B. 35–55.
4. Turg‘unov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar // darslik. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – B. 60–75.
5. Qodirov B. Ta’lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish // o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Fan, 2018. – B. 15–30.
6. UNESCO. Artificial Intelligence in Education: Guidance for Policy-makers // hisobot. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – B. 10–25.
7. OECD. AI in Education: Challenges and Opportunities // hisobot. – Paris: OECD Publishing, 2021. – B. 15–30.
8. Sherry Turkle. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other // monografiya. – New York: Basic Books, 2017. – B. 50–70.
9. Neil Selwyn. Education and Technology: Key Issues and Debates // ilmiy kitob. – London: Bloomsbury, 2017. – B. 80–95.
10. Luciano Floridi. Establishing the Rules for Building Trustworthy AI // ilmiy maqola. – Nature Machine Intelligence, 2019. – B. 261–262.